

september 2006

Dynamikkur

á

arbeiðsmarknaðinum

- tøvur okkara skal avgera, hvar hvør arbeiðir -

Ein frágreiðing í samband við Víðsjón 2015

Strategibólkurin

Forðorð

Føroya Landsstýri hevur stungið víðsjón 2015 út í kortið, har stevnumiðið er, at Føroyar skulu um 10 ár teljast millum heimsins fremstu tjóðir. Føroya Løgmaður hevur í hesum sambandi heitt á vinnuna um at vera við í hesum arbeiði.

Føroya Arbeiðsgevarafelag hevur tí sett ein strategibólk til at viðgera búskaparlig viðurskiftir, sum hava týðning fyri at røkka hesum stevnumiði og koma við tilmælum til, hvussu ferð kemur á búskapin soleiðis, at føroyingar um 10 ár kunnu hava eins høgt livistøði og heimsins fremstu tjóðir.

Í strategibólkinum sita Jóhan Páll Joensen, Magni Arge, Egil Olsen, Marnar Jacobsen, Kristoffur Laksá, Ólavur Gregersen, Jan Mortensen og Marita Rasmussen. Skrivari hjá bólkinum er Hans Jákup Mikkelsen.

Arbeiðslagið í strategibólkinum er soleiðis háttað, at limir í bólkinum koma við hugskotum um, hvørji evnir skulu viðgerast. Síðani verða evnini raðfest og viðgjørd hvør sær. Hendan frágreiðingin er hin triðja í røðini. Undanfarnu frágreiðingarnar eru “Dynamikkur á kapitalmarknaðinum” og “Útbúgving og gransking”.

Evnið, sum strategibólkurin hevur viðgjørt hesuferð, er arbeiðsmarknaðurin. Hetta ritið viðger sostatt, hvussu dynamikkur verður skaptur á hesum marknaði.

Arbeiðsmarknaðurin er umfatandi, og tí hevur strategibólkurin tikið sær rætt til at viðgera ein part av arbeiðsmarknaðinum fyri at minka um vavi av frágreiðingini. Týðandi økir so sum skattaviðurskifti, og hvussu arbeiðsmegin verður økt, eru ikki við. Sáttmálaviðurskiftini millum arbeiðsgevarar og arbeiðstakarar verða ikki viðgjørd, men dentur verður heldur lagdur á at viðgera karmarnar um arbeiðsmarknaðin, sum politiski myndugleikin varðar av.

Frágreiðingin viðger í høvuðsheitum, hvussu kapping verður skapt um arbeiðsmegina, soleiðis at arbeiðsmegin til einahvørja tíð fæst við tað, ið skapar hægsta livistøði fyri føroyska borgaran.

Samandráttur

Vit føroyingar skulu hava eins høgt livistøði og onnur, og livistøðið er bygt á, hvussu væl tørvurin eftir vørum og tænastrum er nøktaður. Ásannandi at arbeiðsmegin er avmarkað, er neyðugt, at vit føroyingar framleiða tær vørur og tænastrur, sum vit hava mestan tørv á.

Við øðrum orðum er tað okkara tørvur, sum skal avgera, hvar føroyingar arbeiða.

At vit hava ein lutfalsligan fyrimum í mun til onnur lond at veiða fisk, er eingin ivi í. Vit brúka lutfalsliga lítla arbeiðsmegi til at útflyta fisk, sum ger tað møguligt hjá okkum at innflyta hópinn av vørum, sum vit annars høvdu brúkt lutfalsliga nógva arbeiðsmegi til at framleitt. Hetta arbeiðsbýtið millum Føroyar og onnur lond ger okkum ríkari.

At økja um útflutningin er hinvegin bert í lagi, um tær vørur, sum vit ætla at innflyta fyri økta útflutningin, nøkta tørv okkara betri enn tær heimamarknaðarvørur, sum vit harvið ikki kunnu framleiða, tí hesir persónar eru farnir at arbeiða við útflutningi.

Frí og virkin kapping um arbeiðsmegina vil viðføra, at hon fæst við tað, sum nøktar okkara tørv best møguligt. Loysnin er, at allar vinnur verða viðgjørðar eins. Arbeiðsmegin skal tí hava frælsi at velja.

Serskipanir fyri ávísar vinnur skaða kappingina um arbeiðsmegina. Hesar serskipanir skerja okkara frælsi sum borgarar at velja, og politiski myndugleikin eggjar okkum við hesum serskipanum til at arbeiða í ávísam vinnum.

Vinnur, sum fáa sersømdir, fáa arbeiðsmegina bíligari, og tí verður lættari hjá hesum vinnum at avlønna bæði arbeiðsmegina og kapitalin. Sostatt fara ov mangir føroyingar til verka í hesum vinnum, sum høvdu skapt størri virðir og gjørt størri gagn, um teir arbeiddu aðrastaðni í samfelagnum. Stuðulin skerjir frælsi at velja hjá føroyingum og er við til at starvsfólk í hesum vinnum skapa ov smá virðir.

Mest eyðsýndu serskipanirnar eru í fiskivinnuni. Tær eru fiskavirkisskipanin, skattalættin til sjófólk, minstaløn, minstiforvinningur og dagstudningur.

Arbeidsmegin í fiskivinnuni á sjógvi og landi hevur við hesum serskipanum seinastu fimm árin fingið millum 101 og 121 milliúnir krónur um ári í stuðli frá okkum føroyingum. Við hesum stuðli eggjar politiski myndugleikin okkum at arbeiða í fiskivinnuni.

Mælt verður til, at hesar stuðulsskipanir verða burturbeindar beinanvegin, og ístaðin kann hesin stuðul býttast javnt millum føroyingar sum skattalætti. Skattalættin vil tá stimbra størri virksemi óansæð vinnutilknýti.

Frí flyting um landamørk viðførir, at kappingin um arbeidsmegina økist. Mælt verður til, at politiski myndugleikin tekur upp samráðingar við ES um ein felags arbeiðsmarknað. Við hesum høvdu føroyskar fyrirkur í nógv størri mun fingið atgongd til skikkaða arbeidsmegi.

Mælt verður til, at ein skipan verður sett í verk í Føroyum, har málsviðgerðin fyri at fáa arbeiðs- og upphaldsloyvir fyri fremmanda arbeidsmegi, har føroysk arbeidsmegi vantar, er minni enn 30 dagar.

Mælt verður til, at tað almenna traðkar til at førleikamenna arbeidsmegi við lágum ástøðiligum førleika. Verulig førleikamenning merkir, at arbeidsmegin fer á skúlabank ella í læru í longri tíð.

Í Føroyum eru ov mangir sáttmálar og tí mangar samráðingar við vanda fyri arbeidssteðgi. Størri samstarv millum fakfeløgini við einari høvuðs lønarsamráðing, hevði tí gagnað samfelagnum. Tilmælt verður at semingslógin verður dagförd.

Trupulleikin á almenna arbeiðsmarknaðinum er, at eingin kapping er um avrikið hjá hesari arbeidsmegini. Mælt verður til, at ein gjøgnumgongd verður gjörd av øllum almennum stovnum við tí endamáli at útveita ella einskilja allar tænastur, sum líka væl ella betri kunnu vera í privatu vinnuni. Mælt verður somuleiðis til, at allir stovnar framleiða ein virksemisroknskap á hvørjum ári, og at avriksmátingar verða gjøgnumfördar.

Innihald

1. INNLEIÐING	5
1.1 OKKARA LEIKLUTUR	5
1.1.1 Tørvur okkara.....	5
1.1.2 Munarnyttan størri enn munarkostnaðurin.....	7
1.1.3 Tørvur okkara skapar arbeiðspláss	8
1.2 ÚTFLUTNINGUR HEVUR STÓRAN TÝDNING.....	8
1.2.1 Er neyðugt at økja útflutningin ?	8
1.2.2 Heimamarknaðarvinnur ein treyt	9
1.2.3 Øll størv hava týdning	9
1.3 MARKNAÐARBÚSKAPURIN GJØGNUMFØRAST	10
1.3.1 Lægri tilfeingisnýtslu í útflutningsvinnuni	11
1.3.2 Serviðgerðir.....	11
1.4 FRÆLSI AT VELJA	12
1.4.1 Arbeiðsmegin produktiv.....	13
2. ARBEIÐSMARKNAÐURIN	14
2.1 FRÆLSISGERÐ AV ARBEIÐSMARKNAÐINUM	15
2.1.1 Fiskavirkisskipanin.....	16
2.1.2 Skattalættin til sjófólk.....	17
2.1.3 Minstaløn og minstiforvinningur	18
2.1.4 Tilmæli.....	18
2.2 FLYTFØRI.....	19
2.2.1 Starvsliga flytføri.....	19
2.2.2 Geografiska flytføri.....	19
2.2.3 Flytføri um landamørk.....	20
2.2.4 Skipanir í grannalondunum	21
2.2.5 Liðiligur arbeiðsmarknaður	22
2.2.6 Arbeiðsloysi	23
2.2.7 Arbeiðsmarknaðarpolitikkur.....	24
2.2.8 Arbeiðsloysisstuðul.....	24
2.2.9 Førløikamening.....	25
2.2.10 Seming	25
2.2.11 Tilmæli.....	26
2.3 ALMENNI ARBEIÐSMARKNAÐURIN	27
2.3.1 Útveiting av almennum uppgávum.....	29
2.3.2 Brúkaragjöld.....	30
2.3.3 Avriksmátningar og virksemisroknskapir	30
2.3.4 Tilmæli.....	31
3. KELDUR.....	32

1. Innleiðing

Endamálið við Vísjón 2015 er at økja livistøðið hjá okkum føroyingum ájavnt við ella hægri enn livistøðið hjá borgarum í ríkastu londunum í OECD.

Livistøðið er bygt á, hvussu høg materiella vælferðin er. T.v.s. hvussu væl verður tørvurin eftir vørum og tænastrum nøktaður¹.

Arbeidsmegin, kapitalurin og náttúruútilfeingið eru amboðini, sum vit kunnu framleiða vørur og tænastrur við til at nøkta tørvin hjá okkum føroyingum.

Samsýningin fyri arbeidsmegina, kapitalin og felags náttúruútilfeingið er samlaða inntøkan. Samlaða inntøkan hjá øllum føroyingum er sostatt samlaða búskaparliga livistøðið. Hendan inntøkan verður síðani umsett til nýtslu, har vørur og tænastrur verða keyptar.

1.1 Okkara leiklutur

Vit eru borgarar í samfelagnum og okkara leiklutur er tvíþýttur. Annar er, at vit hava eina arbeidsmegi at framleiða vørur og tænastrur við. Hin er, at vit hava ein tørv á vørum og tænastrum.

Ásannandi at arbeidsmegin, sum vit hava at framleiða vørur og tænastrur við, er avmarkað, verður ongantíð møguligt at nøkta allan tørvin hjá okkum føroyingum. Vit hava nevniliga ein ómettiligan tørv². Sostatt er neyðugt, at vit føroyingar framleiða tær vørur og tænastrur, sum vit hava mestan tørv á.

1.1.1 Tørvur okkara

Vit hava kanska tørv á at keypa ein bil, og vit meta, at hesin tørvurin er stórur. Ístaðin fyri, at føroyingar fara at framleiða hendan bilin, er betri at innflyta hann eitt nú úr Japan, tí har fæst hann bæði bíligari og betri. Sostatt er betri at føroyingar ístaðin eru sjómenn og veiða fisk til útflutnings soleiðis, at vit kunnu innflyta ein bil. Eitt arbeidshýti verður gjørt, og bæði vit og japanarar eru ríkari.

Soleiðis er við mongum vørum, sum vit hava tørv á. Flest allar vørur verða innfluttar, tí tær eru bíligari og/ella betri, enn um vit framleiddu tær í Føroyum. Sostatt hava vit tørv á nógvum útflutningi at rinda við, og tí hevur fiskivinnan og alivinnan stóran týðning fyri Føroyar. Her hava vit ein lutfalsligan fyrimum fram um tey lond, vit handla við. Sostatt útflyta vit fisk fyri at kunna innflyta alskyns vørur, sum vit hava tørv á, so sum matvørur, klæðir, tilfar til hús og aðrar hentar vørur.

Men spurningurin er síðani – hava vit tørv á at flyta ein bil inn afturat. Tað hava vit kanska, tí tað hevði verið gott, at havt tveir bilar í húsinum. Men onkur annar tørvur er størri. Tørvurin eftir samskipti er kanska størri, og tí vilja vit heldur hava føroyingar at arbeiða á Føroya Tele enn at fara til skips.

Tørvurin eftir kunningartøkni er kanska eisini størri, og vilja vit heldur hava føroyingar at arbeiða á eitt nú Formula og Farodane enn á einum flakavirki. Vit hava tørv á tíðindum og vilja tí hava føroyingar heldur at arbeiða á eitt nú Sosialinum og Dimmalætting enn í alivinnuni.

Vit hava tørv á at fara út at eta saman við familjuni ella vinum, og tí hava vit tørv á, at onkur arbeiðir á Hotel Hafnia ella á Gourmet. Vit hava tørv á at fara í býin, og tí skal onkur arbeiða á REX ella Cippo ella í Bowlinghøllini í Leirvík. Vit hava somuleiðis tørv á undirhaldi, og tí ynskja vit, at klaksvíkingar skipa fyri Summarfestivali, og tey sum eru komin eitt sindur til árs, hava tørv á og vilja gjarna gjalda fyri at fara oman á Vágsbø at hoyra Straight Ahead, og hesir tónleikarar skulu tí heldur framleiða tónleik enn arbeiða fisk – í hvussu so er ta lötuna.

Vit hava tørv á, at onkur ansar børnunum, og sostatt skulu nøkur starvsfólk, sum annars kundu arbeitt á flakavirkinum, heldur fara í barnagarðin at arbeiða, tí tørvurin eftir teimum har er størri. Eldri fólk, sum ikki eru før fyri at búgva einsamøll longur, skulu ansast. Sostatt skulu aftur nakrir føroyingar, ið annars høvdu arbeitt á flakavirkinum, heldur fara á ellisheimið at arbeiða, tí tørvurin er størri har.

Tá ið vit hava fingið allan hendan tørvin nøktaðan, er kanska størsti tørvurin at fáa innflutt næsta bilin. Eru tá nakrir føroyingar eftir, skulu teir fara í útflutningsvinnuna at arbeiða soleiðis, at vit kunnu innflyta bilin.

Til síðst eru allir føroyingar í arbeiði og kunnu ikki nøkta nakran tørv afturat. Sum sagt omanfyri, eru vit eitt ávíst tal av føroyingum, og tí kunnu vit ongantíð koma at nøkta allan tørv okkara. Avgerandi er, at føroyingar framleiða tær vørur og tær tænastur, ið vit sum borgarar hava mestan tørv á.

1.1.2 Munarnyttan størri enn munarkostnaðurin

Um arbeiðsmegin skal brúkast til at framleiða eina aðra vøru ella tænastu enn hana, sum verður framleidd, skal tað vera tí, at arbeiðsmegin skapar størri nyttuvirði fyri føroyska borgaran – og harvið nøktar ein størri tørv - við at skifta arbeiði. Hetta hendir, um vit framleiða eina vøru, sum borgarin hevur størri tørv á. Tá hevur nýggja vøran størri virði enn hin fyrra, sum ger okkum meira produktiv, sum merkir, at arbeiðsmegin og kapitalurin, hon arbeiðir saman við, fær størri samsýning.

Tá strategibólkurin í hesi frágreiðingini tosar um produktivitet, tosar hann um, at fólk orsaka av skeivum prísteknum – eitt nú almennum stuðuli – ikki arbeiða við tí, sum gevur føroyingum størst nytta og harvið nøktar størsta tørv. Verða skeiv prístekin beind av vegnum, má vinnan fyrihalda seg til rætta prís in á arbeiðsmegini. Hetta økir produktivitetin á tvinnar hættir:

- Fyrr stuðlaða vinnan verður nú eggjað til at rationalisera og nýta minni arbeiðsmegi til at framleiða somu vøru, og
- arbeiðsmegin leitar sær yvir í vinnur, sum geva føroyingum størri nytta og harvið nøkta størri tørv.

Tað er í hesi merkingini, at strategibólkurin í frágreiðingini tosar um produktivitet - ikki at misskilja við, at fólk ikki arbeiða ella gera nakað til nytta í vanligari merking.

1.1.3 Tørvur okkara skapar arbeiðspláss

Við øðrum orðum er tað okkara tørvur sum borgarar í samfelagnum, sum skal avgera, hvar føroyingar arbeiða og ikki øvugt. Okkara tørvur avger sostatt, hvussu mong arbeiða í fiskivinnuni, í alivinnuni, í samskiftisvinnuni, í matstovuvinnuni, í tíðindavinnuni, í undirhaldsvinnuni og í tí almenna.

1.2 Útflutningur hevur stóran týdning

Tað, sum nøktar okkara tørv, er innflutningurin, og tær vørur og tænastr, sum vit framleiða til okkum sjálvi í Føroyum bæði í privatu og almennu vinnuni. At framleiða tær vørur og tænastr til útflutnings, sum vit føroyingar eru góðir til og innflyta tær vørur og tænastr, sum onnur eru góð til at framleiða, viðførir, at bæði vit og hini verða ríkari.

At vit hava ein lutfalsliga fyrimum í mun til onnur lond at veiða fisk, er eingin ivi í, tí vit hava fiskatilfeingi, sum onnur ikki hava, vit hava servitan og royndir innan fiskiskap, og vit hava effektivisera flotan í nógv ár, sum merkir, at vit fáa fiskin blligari úr sjónum, enn vit fingur fyrr.

Við at vit brúka lutfalsliga lítla arbeiðsmegi til at útflyta fisk fyri at innflyta hópin av vørum, sum vit høvdu brúkt lutfalsliga nógva arbeiðsmegi til at framleitt, verða vit ríkari. Hetta merkir, at vit fáa mong at arbeiða í heimamarknaðarvinnuni til at tæna okkum sjálvum, tí allar hinar vørunar vera innfluttar. Útflutningur merkir tí, at fleiri vørur og tænastr enn annars verða framleiddar í Føroyum.³

1.2.1 Er neyðugt at økja útflutningin ?

Breiða fatanin føroyinga millum er, at útflutningurin hevur alt at siga. Vit skulu hava góðar móguleikar at útflyta fisk, tí so fáa vit búskaparvøkstur. Hetta er bert rætt til eitt vist, tí útflutningurin verður gjørdur við tí fyri eyga at innflyta okkum alskyns vørur og tænastr, sum kunnu nøkta okkara tørv.

At økja um útflutningin er tí bert í lagi, um tær vørur og tænastr, sum vit ætla at innflyta fyri økta útflutningin, nøkta tørv okkara betri enn tær heimamarknaðarvørur og tænastr, sum vit ikki kunnu framleiða, tí hesir persónar eru farnir at arbeiða við útflutningi.⁴

Eitt dømi kann vera, at vit stuðla uppundir at opna eitt flakavirki afturat, og nakrir persónar verða fluttir úr barnagarðinum yvir á flakavirki at arbeiða. Spurningurin, sum vit skulu seta okkum er, hvat nøktar tørv okkara betri? Hava vit størri tørv á at fáa innflutt fleiri vørur úr útlondum, ella hava vit størri tørv á at fáa fleiri børn ansaði?

Vit skulu ikki brúka meira enn neyðugt av fólki til útflutnings, tí so er meira av fólki til at arbeiða sum tænarar, kokkar, frisørar, kosmetologar, húrvognsførarar, húsasmiðir, múrarar, bøndur, bakarar, lærarar, pedagogar, skrivstovufólk, krambakallar, advokatar, blaðfólk, politikarar, prestar, politistar, fysioterapeutar, sum lækna o.s.v. - sum øll eru við til at nøkta okkara tørv.

1.2.2 Heimamarknaðarvinnur ein treyt

Ein hópur av tænastrum eru, sum ikki kunnu innflytast, og sum vit sjálvi tí skulu framleiða. Tað verði seg barnaansing, undirvísing í fólkaskúla og miðnámskúla, innanoyggjaflutningur, streymframleiðsla, húsasmíð, heilsa, sjúkraviðgerð v.m.

Og so hinar vørurnar, sum kanska ikki hava somu góðsku her heima, um tær verða innfluttar, so sum frísk mjólk og nýbakað breyð.⁵

1.2.3 Øll størv hava týðning

Í Føroyum verður tað sæð sum nakað serligt at vera sjómaður, tí hann eigur lívi í føyroyingum og ger tað liviligt her á klettunum. Tað er rætt, at uttan fiskiveiðuna hevði verið fátæksligt í Føroyum.

Men tað, sum ikki er so heppið, er, at størv í heimamarknaðarvinnuni ikki verða virðissett eins høgt. Hetta at vera bakari, ella tænarar, ella pedagog ella lærari er ikki eins høgt í metum. Hesi nøkta eisini okkara tørv, annars høvdu tey ikki ein tilverurætt.⁶

Tosað verður í niðursetandi týðningi um at klippa hvørjum øðrum - og tó virðissettir og nýtir sjómaðurin tænastrum á landi. Børn hansara verða ansað í barnagarði og tey ganga í skúla. Hann hevur móguleika at fara til lækna og hárskera. Hann kann skaffa sær ein húsasmiðj at byggja sær húsini og aðrar at

viðlíkahalda skipið, so tað er trygt at sigla við. Hesi nøkta nevnliga eisini ein tørv hjá sjófolki.

Vóru hesi fólkini á landi ikki, var onki hjá sjómanninum at koma til lands eftir. Og tá hevði verið enn trengri at sloppið við skipunum, tí allir føroyingar høvdu leitað sær eftir einum kjansi. Ongar vørur og tænarar høvdu verið framleiddar á landi. Eingin hevði verið at selt og breitt út tær alskyns vørur, sum vit høvdu megnað at innflutt fyri allan útflutningin. Virðisskapanin hevði verið lítil – og livistøðið har eftir, tí tørvur okkara eftir vørum og tænastrá, sum skulu framleiðast í Føroyum, hevði ikki verið nøktaður.

Fátæksligt hevði verið í Føroyum uttan fiskiveiðu, men tað hevði ikki verið livandi her, um eingin arbeiði á landi við tí fyri eyga at tæna okkum sjálvum.

Hetta er alt bert ein spurningur um arbeiðsbýti; øll kunnu ikki vera til skips – men onkur má til skips at nøkta tørvin á innfluttum vørum – onnur mugu vera á landi at nøkta tørvin á heimamarknaðarvørum! So arbeiðsbýtið er til gagns fyri allar partar, og allir partar eru við til at nøkta ein tørv og harvið við til at skapa livistøðið í Føroyum.

Avgerandi er, at politiski myndugleikin ikki eggjar sjómanninum at fara at arbeiða á landi, ella landkrabbanum at fara til skips. Politiski myndugleikin skal ikki stýra arbeiðsmegini, men førleikin og hýran hjá arbeiðsmegini skulu stýra hana hagar, sum hon nøktar størsta tørvin, og harvið ger størst gagn í samfelagnum.

1.3 Marknaðarbúskapurin gjøgnumførast

Um vit seta okkara álit á marknaðarbúskapin, og at frí og virkin kapping á arbeiðsmarknaðinum viðførir, at vit gera tað, sum nøktar størsta tørvin, skulu vit eisini góðtaka dómin, sum marknaðurin fellir yvir ávísar vinnur og ávísar fyrirøkur.⁷

Fæst ikki arbeiðsmegi á eitt nú einum flakavirki, tí tað ikki megnar at kappast um arbeiðsmegina, skal flakavirkið fáa loyvi at hvørva. Um hesir persónar heldur vilja arbeiða við undirhaldi, í handli, við tónleiki, sum tænarar, sum frisørar, sum fót bólt svenjarar ella sum stýlistar, so skulu teir hava frælsi til tess.

Grundleggjandi merkir hetta, at meirvirðið av einum kilo av flaki – sum vit kunnu keypa innflutningsvørur fyri – er lægri enn meirvirði av t.d. eini vitjan á matstovu. Vit geva tekin sum brúkarar við lönini, ið vit eru sinnað at rinda tænanarum umvegis matstovurokningina, at vit heldur vilja hava hansara tænavu á matstovuni, enn at hann stendur og sker flak, sum vit kunnu keypa innfluttar vørur fyri.

1.3.1 Lægri tilfeingisnýtslu í útflutningsvinnuni

Merkir fiskivinnan á sjónum og á landi harða kapping um arbeiðsmegina, vil tað eggja henni at automatisera framleiðsluna, so minni tørvur verður á arbeiðsmegi. Hetta er bara gott, tí produktiviteturin í fiskivinnuni vil hækka til gagns fyri okkum føroyingar og hýran til sjómenn og lönin til flakafólk vil hækka. Vit fara tá at fáa meira innflutningsvørur við minni nýtslu av føroyskari arbeiðsmegi.

Sostatt skulu vit brúka minst møguligt av okkara arbeiðsmegi og kapitali at skapa neyðuga útflutningin. Við øðrum orðum skal útflutningurin verða so bíligur fyri okkum sum gjørligt fyri at gjalda fyri tann innflutning, sum vit hava tørv á.

Eitt dømi kann lýsast soleiðis: Søgulig tøl hava víst okkum, at vit kunnu heysta áleið 25.000 tons av toski, 15.000 tons av hýsu og 40.000 tons av upsa um ári av landgrunninum. Fyri at fáa hendan partin av útflutningsvinnuni at verða meira produktivan er at seta spurningin, hvussu vit kunnu fáa hesa nøgd úr sjónum við so lítlari nýtslu av arbeiðsmegi og kapitali sum gjørligt.

1.3.2 Serviðgerðir

Trygðin hjá arbeiðsmegini er ikki, at tað almenna stuðlar ellar verjur arbeiðsplássini. Trygðin hjá arbeiðsmegini er, um fleiri arbeiðsgevarar eru, sum hava tørv á henni, og trygðin hjá arbeiðsgevaranum er, um hann hevur mangar løntakarar at velja ímillum.⁸

Ávísar føroyskar fyrirkur og vinnur hava serviðgerðir av ymsum slag. Summar fáa beinleiðis stuðul, aðrar eru vardar aftanfyrir monopol ella tollmúrar. Uppaftur aðrar fáa sersømdir við frádráttum ella afturbering.

Hesar serviðgerðir skerja okkara frælsi sum borgarar í samfelagnum. Politiski myndugleikin vil við hesum serskipanum eggja okkum og til tíðir trýsta okkum inn í ávísar vinnur og ávísar fyritøkur at arbeiða.

Um allar vinnur vera viðgjørðar eins, og frí og virkin kapping er, vilja vit hava hetta frælsi.

1.4 Frælsi at velja

Eingin veit betri enn einstaki borgarin, hvat hann hevur tørv á, og eingin veit betri enn einstaki borgarin, hvar hann ynskir at arbeiða.⁹

Vit kunnu tó ivast í, hvat er rætt og skeivt fyri okkum at gera, og tað hevði verið gott, um onkur alvitandi kundi sagt okkum, hvat er rætt, og hvat framtíðin fer at bera okkum. Tó eingin her á jørð er alvísur.¹⁰

Vit hava sostatt ábyrgdina av okkara egna lívi¹¹. Vit hava rætt til lív, frælsi at virka og frælsi til at byggja okkum eydnuna góða¹², og bert hvør einstakur veit, hvat góð eydna fyri hann er.

Kanska tað er at hava eina høga løn, at hava eitt ábyrgdarfult starv, at hava nógva børn ella at hava nógva frítíð til síni ítriv. Hava vit frælsi at velja, vita vit somuleiðis at uttan mun til, hvat vit velja, hevur tað ein kostnað av øðrum, sum vit frávelja.

Hvør einstakur veit best, hvat er best fyri seg, tó er vitanin hjá okkum um mong viðurskiftir sera avmarkað. Hava vit tó ein marknað, har ein hópur av arbeiðsgevarum er at velja ímillum og ein hópur av vørum og tænaðum at keypa, er ikki neyðugt at vita, tí á hesum marknaði er ein prísur at fyrihalda seg til. Vit kunnu tó taka eina avgerð út frá tí prís, sum er á marknaðinum. Bæði fyri vørur og tænaður, men eisini fyri okkara arbeiðsmegi.¹³

Á einum virknum marknaði vil prísurin finna eina javnvág millum útboð og eftirspurning, sum er rættur. Henda broytingar í samfelagnum, sum viðføra, at útboðið ella eftirspurningurin broytist, finnur ein virkin marknaður eina nýggja príslegu, sum vit aftur kunnu fyrihalda okkum til.

Spurningurinn er tí, um vit hava hetta frælsi? Hava vit frælsi at keypa vørur og tænastr har vit vilja ? Hava vit frælsi at arbeiða, har vit vilja ?

Taparin í øllum serviðgerðum av vinnum ella fyrítøkum er brúkarin, t.v.s. allir føyroyingar. Tað verður sjáldan tosa um, hvat brúkarin hevur tørv á. Hvat er best fyri okkum føyroyingar, sum skulu hava okkara tørv nøktaðan. Tað verður sum oftast bert tosað í stórum tølum um vinnur og fyrítøkur, arbeiðspláss og arbeiðsloysi.

Hendan frágreiðingin roynir tí at koppa kjakið á høvdi – hvat er best fyri teg sum livir í hesum landi. Fært tú tín tørv nøktaðan líka so væl sum ein dani í Keypmannahavn ella ein breti í London ?

1.4.1 Arbeiðsmegin produktiv

Um marknaðarbúskapurin virkar til fulnar, vil arbeiðsmegin verða skipað á besta hátt. Tá ið marknaðirnir eru virknir, vil arbeiðsmegin flyta seg hagar, har hon nøktar tørv okkara best, tí har skapar hon størst møguligt virði. Skapar hon størst møguligt virði, fær hon eisini hægst møguligu løn. Við øðrum orðum skal arbeiðsmegin hava frítt at fara.

Um frí og virkin kapping er um arbeiðsmegina, vil hon vera produktiv. Lønarhækkanin verður tá bygd á, at produktiviteturin hækkar, og tí hevur arbeiðsgevarin ráð at gjalda eina lønarhækkan samtíðis við, at avkastið til hann verður størri. Kakan gerst størri, og stykkini, sum verða býtt, verða størri. Tað verður sostatt meira til arbeiðsmegina - til arbeiðsgevaran - til íleggjara - til brúkara og til skattavaldið.

Soleiðis verður fruktin av búskaparvøkstri breidd út í samfelagnum til allar føyroyingar. ¹⁴

2. Arbeiðsmarknaðurin

Á arbeiðsmarknaðinum selja vit borgarar okkara arbeiðsmegi, meðan fyrirkur keypa hana. Á hesum marknaði møtast sostatt fyrirkur og starvsfólk at sammeta størv og førleikar.

Er frí og virkin kapping á arbeiðsmarknaðinum vil tað eggja arbeiðsmegini at hava so góðan førleika sum gjørligt fyri, at fleiri fyrirkur vilja hava hana í starv. Frí og virkin kapping vil eisini eggja fyrirkum at vera so produktivar sum gjørligt fyri at standa seg í kappingin at gjalda arbeiðsmegini eina góða løn.

Serviðgerðir av vinnum minka um kappingina, tí arbeiðsmegin fer at velja eina fyrirku framum eina aðra, sum kann gjalda eina kappingarføra løn, sjálvt um hendan fyrirkkan ikki er produktiv, men á annan hátt fær stuðul ella frádráttir. Tær mest eyðsýndu serviðgerðirnar vera viðgjørdar í hesari frágreiðing. Tær skerja frælsi at velja vinnur, og tær forða arbeiðsmegini at framleiða tað, sum borgarin hevur mestan størv á.

Tað hevur týdning, at kapping er um arbeiðsmegina. Hetta merkir, at arbeiðsmegin skal vera flytfør, og flytføri er tvíbýtt – bæði starvsliga og geografiskt.

Starvsliga flytføri verður ikki nortið so nógv við í hesari frágreiðing, tí hetta er viðgjørt í einari aðrari frágreiðing um útbúgving og gransking. Geografiska flytføri verður viðgjørt í hesi frágreiðing - bæði í Føroyum og um landamørk.

Almenni arbeiðsmarknaðurin verður viðgjørdur, tí hann er ein stórur partur av arbeiðsmarknaðinum. Trupulleikin á almenna arbeiðsmarknaðinum er, at eingin kapping er um avrikið hjá hesari arbeiðsmegini.

Í stuttum kann sigast, at arbeiðsmarknaðurin skal vera innrættaður soleiðis, at allar vinnur verða viðgjørdar eins, so føroyingar hava frælsi at fara til arbeiðis, har teir ynskja tað. Við hesum vilja mest produktivu fyrirkurnar umsita arbeiðsmegina, sum kunnu samsýna hana best møguligt, samtíðis sum avrikið hjá hesum fyrirkum nøkta okkara størv best møguligt.

2.1 Frælsisgerð av arbeiðsmarknaðinum

Allar sersømdir fyri ávísar vinnur eggja ella trýsta arbeiðsmegina inn í ávísar fyrirtøkur at arbeiða. Hesar sersømdir forða fyri, at arbeiðsmarknaðinum virkar til fulnar.

Niðanfyri er ein lýsing gjørd saman við tilmælum fyri tær mest sjónligu sersømdir, sum skerja okkara frælsi at velja vinnur og fyrirtøkur, og sum viðførir, at arbeiðsmegin ikki er eins produktiv, og hon kundi verði, um hon fór til arbeiðis har, sum brúkarin ynskir hana at arbeiða.

Vinnur, sum fáa sersømdir, fáa arbeiðsmegina bíligari, og tí verður lættari hjá hesum vinnum at avlønna bæði arbeiðsmegina og kapitalin. Sostatt fara ov mangir føroyingar til verka í hesum vinnum samtíðis við at ov nógvur kapitalur savnast í hesum vinnum.

Ført verður fram av ávísnum vinnum, at vit mugu lata stuðul ella seta onkra serskipan á stovn, tí aðrar tjóðir lata stuðul til sína vinnu. Neyðugt er við stuðli, so Føroyar kunnu standa seg í kappingini við onnur lond.

Eitt nú fáa tær landbúnaðarvørur, sum vit føroyingar innflyta, stuðul av ymsum slag í tí landi, tær verða framleiddar. Hetta ávirkar sjálvsagt føroyskar bøndur, sum hava torført við at hava lönandi vinnu.

Tað sum í veruleikanum hendir er, at livistøðið hjá okkum føroyingum hækkar, tí vit kunnu fáa fatur í bíliga vøru. Fólkið í tí landinum, sum framleiðir vøruna, rindar stuðul til sína vinnu soleiðis, at vit kunnu fáa bíliga vøru. Hetta fólkið fær tí eitt lægri livistøði fyri at halda lív í einari óproduktivari vinnu og útflytir hetta livistøðið til okkum.¹⁵

Rækjustuðulin, sum varð veittur fyri kortum, er tað øvugta. Vit føroyingar gjalda stuðul til rækjuvinnuna, og harvið lækka vit okkara livistøði soleiðis, at bretar kunnu fáa bíligari rækjur og harvið eitt hægri livistøði.

Tær sersømdir, sum vera viðgjørðar, eru fiskavirkisskipanin, skattalættin til sjófólk og minstaløn og minstiforvinningur.

2.1.1 Fiskavirkisskipanin

Fiskavirkisskipanin varð sett á stovn við tí endamáli at geva arbeiðsmegini á fiskavirkjunum trygd fyri eini rímuligari løn, tá ið stuttíðarfiskaloysi var galdandi - serliga um veturin tá liggjandi illveður varð ein forðan fyri, at fiskavirkir fingu rávøru.

Fiskavirkisskipanin er soleiðis háttað, at hon tryggjar arbeiðsmegini á hesum virkjum eina 32 tíma viku uttan mun til, hvussu nógvar tímar arbeiðsmegin hevur verið til arbeiðis. Arbeiðsmegin, sum verður roknað sum arbeiðsleys, tí hon er send heim vegna tørvandi rávøru, er tó ikki tøk hjá øðrum arbeiðsgevarum.

Útgjaldið úr Fiskavirkisskipanini broytist frá ári til árs. Talva 1 niðanfyri vísir samlaða útgjaldið frá 1999 til 2005.

Talva 1. Samlað útgjald úr Fiskavirkisskipanini fyri 1999 til 2005

Ár	Samla útgjald
1999	19.116.511
2000	17.265.209
2001	8.639.113
2002	9.754.411
2003	13.269.608
2004	22.278.950
2005	20.522.325

Kelda: ALS

Í fjør var gjaldið smáar 21 milliónir krónur. Hetta svarar til samlaðu lønarútgjaldingina hjá einum miðalstórum føroyskum flakavirki. Eitt nú var lønarkostnaðurin á Gøtu Fiskavirkið 24 milliónir og hjá Sandoy Seafood 18 milliónir.¹⁶

Størsti parturin fer til traditionellu fiskavirkini, men ein rímiliga stórir partur fer til onnur virkir so sum alifyritøkur, uppisjórvirkir og rækjuvirkir. Endamálið við skipanini var at byrgja upp fyri stuttíðarfiskaloysi á føroyska landgrunninum, og omanfyri nevndu virkir fáa ikki sína rávøru haðani. Umpakkarar, sum flyta heilan fisk av landinum, fáa eisini sín part. Skipanin heldur lív í virkjum, sum ikki megna at veita starvsfólkum eina rímiliga vikuløn – virkir, sum annars høvdu horvið.

Fiskavirkisskipanin stuðlaði arbeiðsmegini við 21 milliόνum krónum seinasta ár fyri at vera óvirkin. Hendan upphæddin er við til at forða fyri kapping á arbeiðsmarknaðinum og skerjir frælsi hjá arbeiðsmegini at fara til arbeiðis hjá produktivu fyrirkuni, sum nøktar okkara tørv betri. Stuðulin merkir, at ov mong støðast í hesum vinnum.

2.1.2 Skattalættin til sjófólk

Skattalættin til sjófólk varð settur í verk, tí politiski myndugleikin metti, at føroysk sjófólk fóru at búseta seg í øðrum londum, um ikki skattalætti varð givin.

Skattalættin var 15% av hýruni upp til 500.000 krónur, men er lækkaður til 14%. Niðanfyrir er talva fyri, hvussu nógvur frádráttur talan er um, og hvussu nógv tað almenna missir í skattainntøkum.

Talva 4. Skattafrádráttur hjá sjófólki

Frádráttur	2001	2002	2003	2004
Føroysk skip	139.621.975	145.743.595	132.333.378	122.296.353
Útlendsk skip	7.256.020	9.866.095	10.149.819	10.540.326
Kostnaður	70.729.000	73.516.000	66.092.000	60.263.000

Kelda: Fíggjarmálaráðið

Skattafrádrátturin er galdandi fyri føroysk sjófólk við føroyskum skipi og útlenskum skipi. Frádrátturin hesi fyra árin hefur verið millum 133 og 156 milliόνir krónur um ári, og ein missur í skattainntøkum millum 60 og 74 milliόνir krónur um ári.

Skattalættin skeiklar kappingina um hendan partin av arbeiðsmegini, tí aðrar vinnur skulu gjalda munin fyri at tekkjast sjófólki. Eisini kann hugsast, at skattalættin til sjófólk trýstir lønarlagi í øðrum vinnum upp.

Skattalættin eggjar fleiri føroyingar enn annars til skips, sjálvt um teir ikki eru eins produktivir har, sum teir høvdu verið í øðrum vinnum. Skattalættin merkir eisini, at fiskivinnan fær arbeiðsmegina bíligari enn annars, og sostatt verður kapitalurin avlønnaður betri, enn hann eigur. Ov nógv starvsfólk og kapitalur er tí í hesari vinnuni, og virðisøking fer fyri skeyti.

2.1.3 Minstaløn og minstiforvinningur

Minstaløn og minstiforvinningur eru ásett við tí endamáli at geva sjófólki ein inntøkutrygd, tí hýran er ásett eftir veiðu og prísnum, sum merkir, at hon kann vera óstøðug. Talva 5 niðanfyri vísir útgjaldið frá 2001 til 2005.

Talva 5. Útgjald til minstaløn, minstaforvinning og dagstudning

	2001	2002	2003	2004	2005
Minstaløn	1.367.000	3.410.000	1.365.000	6.214.000	4.120.000
Dagstudningur	9.498.000	11.116.000	12.893.000	20.340.000	14.305.000
Minstiforvinningur	10.437.000	8.341.000	11.158.000	11.422.000	8.754.000

Kelda: Lønjavningargrunnurin

Minstaløn, dagstudningur og minstiforvinningur gav eitt samlað útgjald í 2004 á 38 mió. kr. Gjaldið er hækkað á hvørjum ári, tó í 2005 lækkaði tað við 11 milliόνum.

Stuðulin, sum er nevndur omanfyri, er til at fasthalda ov mangar føroyingar í fiskivinnuni, sum høvdu gjørt størri gagn aðrastaðni í samfelagnum, um hesin studningur varð burturtikin. Hann skerjir frælsi at velja hjá føroyinginum og er við til, at ov mangir sjómenn skapa ov smá virðir. Stuðulin minkar eisini um kappingina millum vælrikin og minni vælrikin reiðarí – minni vælrikin reiðarí, sum uttan stuðul høvdu horvið, tí tey ikki høvdu megnað at skaffa sær arbeiðsmegi.

2.1.4 Tilmæli

Strategibólkurin mælir til, at frí og virkin kapping verður um arbeiðsmegina. Mælt verður tí til, at omanfyrinevndu serviðgerðir verða beindar av vegnum.

Best var, um tær vóru burturbeindar í morgin, men fyri at vinnan og arbeiðsmegin skal hava tíð og móguleika til at tillaga seg broyttu umstøðurnar, verður tilmælt eitt áramál á trý ár, har hesar serviðgerðir so líðandi vera beindar av vegnum.

Hendan upphædd kann ístaðin vera javnt luta út til allar føroyingar sum skattalætti, og sum vil stimbra fyrirtakssemið uttan mun til vinnutilknýti.

2.2 Flytføri

Flytføri av arbeiðsmegini hevur týðning fyri tillagingarevnini bæði hjá arbeiðsmegini og fyrirkunum. Um arbeiðsmegin er flytfør, kann hon flyta seg úr minni produktivum vinnum yvir í meira produktivar vinnur.

Flytføri viðførir eisini, at størri kapping er um arbeiðsmegina, tí fleiri arbeiðsgevarar kunnu brúka arbeiðsmegina. Arbeiðsmegin skal nevnliga kunna brúkast breitt í samfelagnum. Flytføri er tvíbýtt. Arbeiðsmegin skal vera starvsliga flytfør og geografiskt flytfør – bæði í Føroyum og um landamørk.

2.2.1 Starvsliga flytføri

Starvsliga flytførið verður ikki nortið so nógv við í hesari frágreiðing, tí hetta er viðgjørt í einari aðrari frágreiðing um útbúgving og gransking, sum varð almanna-kunngjørd um ársskiftið. Hevur arbeiðsmegin holla útbúgving, kann hon brúkast breitt í samfelagnum, sum merkir, at hon ikki ert tvungin at arbeiða í einari ávísari vinnu ella hjá einum ávísam arbeiðsgevara, men hevur frælsi at velja og vraka millum fyrirkur.

2.2.2 Geografiska flytføri

Tað hevur týðning fyri eitt samfelag, at vegakervið er væl útbyggt soleiðis, at skjótt er at flyta seg frá einum stað í annað. Og í Føroyum er geografiska flytførið nógv betra. Tveir undirsjóðartunlar eru fyri kort síðani bygdir, sum merkir, at meginøkið strekkir seg úr Vágum yvir Streymoy og Eysturoy til Borðoyrna, Viðoyrna og Kunoy. Størsti parturin av føroyingum kann nú innan fyri ein tíma flyta seg úr einum enda í annan. Hetta merkir, at fólk kunnu flyta seg skjótt til størv aðrastaðni í landinum.

Suðuroy, Sandoy og útoyggjar hava ikki hendan móguleikan. Til ber at pendla úr Sandoyrni, men ikki er hetta í sama mun móguligt úr Suðuroy og úr útoyggjum annars. Hesi eru tí ikki eins flytfør og aðrir føroyingar, sjálvt um nýggj skip eru sett í sigling til Sandoyar og Suðuroyar. Kapping er ikki í sama mun um hesa arbeiðsmegina, og ikki sami dynamikkur verður á hesum støðum. Eisini hava

hesir borgarar skerda atgongd til vørur og tænastr. Hetta viðførir, at livistøðið í hesum partinum av landinum ikki er eins høgt og aðrastaðni.

Bústaðarviðurskiftir hava avgerandi týðning fyri flytføri. T.v.s. at góð atgongd er til hús, íbúðir ella byggilendi. Serliga í høvuðsstaðarøkinum hevur bíðitíðin eftir byggilendi verið long, og útboðið av húsum og íbúðum hevur ikki verið nøktandi.

Undirstøðukervið annars hevur nógv at siga fyri flytføri. Vøggustovur, barnagarðar og skúlar skulu vera nøktandi saman við góðum sjúkrahúsverki og almannaverki.

Arbeisloysisstuðul viðførir eisini flytføri, tí við honum torir arbeiðsmegin betri at gerast arbeiðsleys og leita sær eftir einum betri og produktivari arbeiði.

2.2.3 Flytføri um landamørk

Frí flyting um landamørk gevur størri møguleika hjá føroysku arbeiðsmegini at fáa starv í øðrum londum og fremmandari arbeiðsmegi at fáa starv í Føroyum. Frí flyting um landamørk gevur arbeiðsmegini og fyrirkum betri førleika til at tillaga seg til marknaðin.

Strategibólkurin tekur undir við nýggja vinnupolitikkinum, har sagt verður, at ein opin búskapur er góður fyri føroyska borgaran. Fríur handil um landamørk viðførir, at kappingin um arbeiðsmegina, og kappingin um brúkarán økist. Altjóða arbeiðsbýtið verður greiðari, soleiðis at føroyska arbeiðsmegin til eina og hvørja tíð fæst við tað, ið skapar hægsta livistøði fyri føroyska borgaran.

Fríður handil millum lond er meira jaligt fyri smá lond sum Føroyar enn fyri stór lond. Føroyingar vilja framleiða tað, sum vit føroyingar hava eina lutfalsliga fyrimun at framleiða, og onnur lond vilja framleiða tað, sum tey lutfalsliga hava fyrimun í. Av tí at onnur lond kunnu framleiða nógv meira av alskyns vørum enn vit kunnu, tí Føroyar eru so pinkulítlar, fáa vit lutfalsliga størri ágóða av altjóða handli enn størri lond.¹⁷

Boðskapurin er tí greiður. Føroyskir myndugleikar skulu opna búskapin og burturbeina allar forðingar fyri fríðari flyting til og úr Føroyum.

Dupultskattaavtalur og avtalur um fría atgongd fyri arbeiðsmegi til og úr Føroyum kunnu betra um tillagingarevnini hjá føroyska arbeiðsmarknaðinum.

Føroyar hava ein opnan búskap, men hann kann vera væl meira opin. Arbeiðsmegin kann bert flyta frítt í norðurlondum. Torført er at fáa fremmenda arbeiðsmegi úr øðrum londum til Føroya, so eingin ivi er um, at føroyski arbeiðsmarknaðurin er ov afturlatin, tá tað snýr seg um tilgongd til Føroya. Hann er sum ein svinghurð, ið bara fer upp annan vegin.

2.2.4 Skipanir í grannalondunum

Strategibólkurin hevur hugt eftir skipanum í grannalondum okkara. Samanumtikið kann sigast, at ES og EBS-lond hava fría flyting av arbeiðsmegi, meðan skipanirnar fyri, at ikki ES-borgarar skulu hava upphalds- og arbeiðsloyvi eru stírnar.

Danmark: Danska arbeiðsmarknaðarráðið er við til at dagføra ein sokallaðan positivlista, har fakbólkar eru á, sum serligur tørvur er á. Í lýtuni eru t.d. verkfrøðingar og KT-serfrøðingar á hesum lista. Fyri hesi fólk skal málsviðgerðin ikki taka longri tíð enn 30 dagar, og grundgevast skal ikki fyri umsóknini. Tey, sum ikki eru á positivlista, hava upp til 3 mánaðar málsviðgerð, og í málsviðgerðini skal arbeiðsmarknaðarráðið hoyrast.

DI arbeiðir fyri at fáa innført eina green-card skipan og eina reglu um, at um arbeiðsgevari hevur roynt at fáa starvsfólk við lokalu arbeiðsávísingini og ikki hevur fingið tey innan 14 dagar, er tað nóg góð orsök til at fáa loyvi til at innflyta arbeiðsmegi – uttan at hoyra Arbeiðsmarknaðarráðið.

Treytin er, at danskar minstulønir og donsk setanarviðurskifti altíð skulu verða hildin. Minstalønin í Danmark er í lýtuni 95 kr. um tíman. ¹⁸

Noreg: Noreg hevur eina serskipan innan fiskivinnuna, sum er fyri russar í Barentsøkinum, sum koma til Troms, Finnmørkina og Nordland at arbeiða. Krøvini fyri at koma undir hesa skipan eru m.a., at norskur arbeiðsgevari er til taks, og at arbeiði er innan fiskivinnuna, og at løn og setanartreytir eru tær somu, sum fyri norskan arbeiðstakara í líknandi starvi. Arbeiðsloyvið er tvey ár.

Ein onnur skipan er fyri árstíðaravmarkað arbeiði. Fiskivinnan kann koma undir hesa skipan, um talan er um serligt arbeiði, sum bert verður gjørt ávísar árstíðir. Loyvið verður givið fyri í mesta lagið seks mánaðir. Minstalønin er umleið 80 krónur.¹⁹

Ísland: Í Íslandi er gjørligt at fáa tíðaravmarkað arbeiðsloyvi, um m.a. ikki er gjørligt at finna arbeiðsmegina í Íslandi. Arbeiðstakarin skal hava somu løn og setanartreytir sum ein íslenskur arbeiðstakari, og íslenski arbeiðsgevari skal tryggja arbeiðstakaran sosialt. Arbeiðsloyvini verða fyrstu ferð givin fyri eitt ár. Minstalønin í fiskivinnuni er í løtuni umleið 56 krónur um tíman.²⁰

Finnland: Finnland hevur eina skipan, har útlendingar kunnu koma inn í landið og arbeiða í mesta lagi tríggjar mánaðir uttan upphaldsloyvi. Henda skipan er avmarkað til ávís størv og starvsbólkar, m.a. ávís størv innan landbúnaðin. Fyrst skal staðfestast, at arbeiðsmegin ikki finst í ES/EBS økinum, áðrenn ein persónur úr 3. landi fær arbeiðsloyvi. Løn og setanarviðurskifti skulu vera sum í sáttmálunum á tí ávísa økinum.²¹

Stórabretland: Stórabretland hevur fleiri skipanir til útlenska arbeiðsmegi, m.a. ”Sectors Based Scheme”. Skipanin er gjørd til tess at gera tað lættari hjá ávísimum vinnugreinum at fáa útlenska arbeiðsmegi. Í løtuni er tað bara vinnugreinin matvøruframleiðsla, sum er fevnd av skipanini. Krøvini fyri at koma undir hesa skipanina eru m.a. at bretscur arbeiðsgevari er til taks, at veruligur tørvur eftir arbeiðsmegi er í Stórabretlandi, og at løn og setanartreytir eru tær somu, sum fyri bretskan arbeiðstakara í líknandi starvi. Arbeiðsloyvini eru galdandi í 12 mánaðir. Lógarásetta minstalønin er í løtuni umleið 53 krónur um tíman.²²

2.2.5 Liðiligur arbeiðsmarknaður

Føroyski og norðurlenski arbeiðsmarknaðurin er liðiligur samanborið við ES-lond. Tríggjar orsøkir eru til tess. Fyrsta er, at føroyska arbeiðsmegin kann flyta seg yvir starvsmørk, soleiðis at hon ikki er bundin at halda seg til eitt ávíst yrki. Onnur orsøkin er, at tað er lætt at seta fólk í starv og siga fólk úr starvi. Triðja orsøkin er, at mangir føroyingar eru vanir at arbeiða uttanlands – tað verði seg við skipum ella sum handverkarar. Vit hava traditióin innan sjóvinnu, sum er ein

altjóða vinna, og vit skilja norðurlensku máluni og frítt er at ferðast millum norðurlond.

Sambært OECD²³ er ein av meginorsøkunum til arbeiðsloysi, at arbeiðsmarknaðurin í OECD-londum er ov stírvín. Semja tykist verða um, at skulu veruligar broytingar henda á arbeiðsmarknaðinum, skal ein røð av tilláðingum henda samstundis. Peikað hevur m. a. verið á hesar faktorar:

- Míntalønin er ov høg, og markið skal niður.
- Arbeiðsloysisstuðulin er sum heild ov høgur, og hesin skal skipast soleiðis, at tað altíð loysir seg at taka við einum arbeiði.
- Lógir, sum skulu verja starvsfólk í samband við setan og uppsøgn, eru ov strangar, og eiga at tillagast.
- Arbeiðsmarknaðargjöld og skattir eru ov høgir.

Í Føroyum er arbeiðsloysisstuðulin helst á einum nøkulunda hóskaði støði í mun til verandi lønarlag, og vit hava ikki trupulleikar av at seta ella siga fólk úr starvi. Men vit hava høggar skattir eins og onnur Norðurlond.

Vit vita ikki, hvat miðallønin er í Føroyum vegna tvørrandi hagtøl, men fyri flakavinnuna er tað so, at lønin er tann sama sum sáttmálalønin. Í eitt nú Danmark er míntalønin ein onnur enn vanligi lønin, og tí hava arbeiðsgevarar og arbeiðstakarar størri frælsi til at finna eina semju.²⁴

2.2.6 Arbeiðsloysi

Vit skilja vanligi millum arbeiðsloysi, sum er íkomið orsakað av sveiggjum í virkseminum í Føroyum og viðvarandi bygnaðarligt arbeiðsloysi.

Er virkseimið nógv, er arbeiðsloysi lítið og øvugt. Í kreppuni merktu vit stórt arbeiðsloysi, tí tað gekk serstakliga illa í Føroyum tá. Í dag gongur væl í Føroyum, og arbeiðsloysið er lágt.

Bygnaðarligt arbeiðsloysi er viðvarandi arbeiðsloysi, har eitt nú førleikar hjá fólki ikki samsvara við tørvin hjá arbeiðsgevarum. T.d. um fólk hava skeiva útbúgving ella búgva á skeivum stað. Bygnaðararbeiðsloysi kann eisini stava frá, at dýrt er at seta fólk og siga fólk úr starvi, ella at arbeiðsloysisstuðulin er ov høgur.

Arbeiðsloysið verður ongantíð burtur. Um so er, at arbeiðsmarknaðurin tillagar seg fult út við útboðið av arbeiðsplássum, fer eitt nú árstíðararbeiði at hava ávirkan á arbeiðsloysi. Eisini eru altíð fólk, sum skifta arbeiði, og tí fer altíð onkur at ganga fyri einki.²⁵

Metlaga arbeiðsloysið í Føroyum kann hava aðrar orsøkir. Eitt nú at vit hava ein liðiligan arbeiðsmarknað, sum sagt frá omanfyri, og at vit hava goymt arbeiðsloysið í stuðulskipanum, sum sagt frá frammanfyri.

2.2.7 *Arbeiðsmarknaðarpolitikkur*

Arbeiðsmarknaðarpolitikkur hevur til endamáls at skapa ein vælvirkandi arbeiðsmarknað, har arbeiðsgevarar kunnu finna skikkaða arbeiðsmegi, og har arbeiðstakarar kunnu finna arbeiði, sum samsvarar teirra førleika.

Arbeiðsmarknaðarpolitikkurin býttist sundur í passivan og aktivan politikk. Passivur politikkur til at loysa trupulleikar á arbeiðsmarknaðinum er t.d. arbeiðsloysisstuðul og at bjóða fólk at fara av arbeiðsmarknaðinum við stuðli ella við eftirløn. Aktivur politikkur er at fáa fólk í starv aftur. Dømir um hetta eru arbeiðsávísing, arbeiðsvenjing, útbúgving og vard arbeiðspláss.²⁶

2.2.8 *Arbeiðsloysisstuðul*

Ógvusligar reimingar á arbeiðsmarknaðinum kunnu hava varandi fylgjur fyri allan búskapin. Tí hevur tað sosiala undirstøðukervið ein týðning fyri arbeiðsmarknaðin, tí tað tryggjar inntøkuna hjá starvsfólkunum.

Arbeiðsloysisstryggingin gevur arbeiðsmegini eina størri trygd. Arbeiðsmegin torir tí at vága at gerast arbeiðsleys og fær betri møguleika til at leita sær eftir nýggjum og meiri produktivum arbeiði. ALS hevur eisini arbeiðsávísing soleiðis at tøka arbeiðsmegin kann flyta hagar, tøvur er á henni.

Hinvegin kann ein ov høg trygging virka tálmandi fyri arbeiðshugin og harvið økja um tað bygnaðarlaga arbeiðsloysi. Í Føroyum er tryggingin tó ikki høg samanborið við støðuna í norðurlensku grannalondunum.

Ein arbeiðsleysur kann í dag fáa arbeiðsloysisstuðul í út við 3 ár frá arbeiðsloysis-skipanini. Hetta er eitt alt ov langt tíðarskeið. Í staðin fyri at hava móguleikar fyri stuðli í eitt so langt tíðarskeið, eigur ALS skipanin at eggja borgarum til skjótt at finna arbeiði.

2.2.9 Førløikamønning

ALS bjóðar tøku arbeiðsmegini førløikamønning. Tó skal undirstrikast her, at ALS er ein arbeiðstrygging og hevur ikki til endamáls at førløikamønna arbeiðsmegini. Førløikamønningin hjá ALS er bygd á stutt skeið og gevur ikki móguleika hjá arbeiðsmegini at nema sær eina dygga eftirútbúgving soleiðis, at hon kann gerast flytforari.

Hesi tilboð eru tí ikki nøktandi, tí ofta krevst ein longri skúling av arbeiðsmegini. Vísandi til frágreiðingina, sum var almannakunngjörd fyrr í ár um útbúgving, er alneyðugt, at verandi arbeiðsmegi, sum er ófaklærd, fær móguleika til - við hóskaði stuðli og lagaligum lánum - at fara undir longri útbúgvingar.

Um ein borgari ikki megnar at finna starv eftir eitt tíðarskeið á t.d. ½ ár í ALS, er betur at hann fer undir aðra skipan, ið leggur dent á eina miðvísa eftirútbúgving.

2.2.10 Seming

Í Føroyum eru ov mangir sáttmálar og tí mangar samráðingar við vanda fyri arbeiðssteðgi. Vóru færri sáttmálar, vóru færri arbeiðssteðgir. Fakfeløgini høvdu við hesum havt móguleika fyri at lagt saman ella at arbeitt saman, sum hevði givið móguleika fyri at havt eina høvuðs lønarsamráðing. Fagfeløgini høvdu somuleiðis havt móguleika fyri at sett eina sterka miðfyrising við hægri førløika enn í dag.

Semingslógin krevur ábøtur. Lógin er frá 1928 og eigur at verða endurskodað. Semingslógin skal m.a. virka fyri, at eingin arbeiðssteðgur verður. Í fyrsta lagi skal allur arbeiðsmarknaðurin verða fevndur av semingslógini. Síðani skal vera móguligt hjá semingsfólkum at senda semingsuppskot út til uratkvøðu, um tað kann vera við til at forða fyri arbeiðssteðgi. Eisini skal ein fráboðanartíð á í minsta lagi 3 dagar vera frá arbeiðssteðgur er lýstur, til hann kemur í gildi. Eisini

skal vera møguligt hjá semingsfólkum at útseta ein møguligan arbeiðssteðg upp í tvær vikur og at knýta økir saman, sum natúrliga hoyra saman.²⁷

2.2.11 Tilmæli

Strategibólkurin mælir til, at Føroyar gerast ein partur av arbeiðsmarknaðinum í ES. Mælt verður politiska myndugleikanum til at finna eina semju við ES hesum viðvíkjandi og ikki bíða eftir einum møguligum limaskapi antin í ES ella EFTA. Við hesum høvdu føroyskar fyritøkur í nógv størri mun fingið atgongd til skikkaða arbeiðsmegi.

Mælt verður til, at ein skipan verður sett í verk í Føroyum, har fremmand arbeiðsmegi - um føroysk arbeiðsmegi vantar – kann fáa arbeiðs- og upphaldsloyvi innan 30 dagar.

Strategibólkurin metir, at arbeiðsloysisskipanin er ein neyðug fortreyt fyri at gera arbeiðsmegina flytførari, men metir, at førleikamenningin hjá ALS als ikki er nøktandi. Fólk við lágum ástøðiligum førleika skulu fáa nógv betri møguleikar at førleikamenna seg.

Verulig førleikamenning merkir, at arbeiðsmegin fer á skúlabonk ella í læru í longri tíð – ikki bert nakrar mánaðir. Mælt verður til, at arbeiðsleys og ófaklærd skulu fáa tilboð um førleikamenning í verandi almenna undirstøðukervinum.

Strategibólkurin mælir tí til, at tað almenna traðkar til at førleikamenna hesar persónar. Har arbeiðsleys eftir 6 mánaðar í ALS detta úr skipanini og inn í eina almenna skipan, har tey verða førleikament. Við hesum verður eisini møguligt hjá þórtunum á arbeiðsmarknaðinum at lækka gjaldið til ALS. Hinvegin fer almenna skipanin, har arbeiðsleys og ófaklærd verða skúlað, at økja um útreiðslurnar hjá tí almenna.

Strategibólkurin mælir til, at hildið verður fast við ein liðiligan arbeiðsmarknað. Størri samstarv millum fakfeløgini við einari høvuðs lønarsamráðing hevði gagnað samfelagnum.

Tilmælt verður, at semingslógin verður dagförd.

2.3 Almenni arbeiðsmarknaðurin

Marknaðarbúskapurin viðførir, at fríir og virknir marknaðir eru, har útboð og eftirspurningur avgera prísir, og út frá tí verður avgjørt, hvat verður framleitt og í hvørjum nøgdum. Marknaðirnir geva føroyingum frælsi at velja, hvar teir arbeiða, og hvar teir keypa.

Men hetta er ikki galdandi fyri almennar vørur og tænastr. Marknaðarbúskapurin kann ikki loysa øll viðurskipti, og tí skulu vit føroyingar standa saman og framleiða ávísar vørur og tænastr í felag, sum hvør einstakur av okkum ikki kann.

Tí gjalda vit skatt til tað almenna, sum aftur fyri nøktar tørv okkara á ávísam vørum og tænastrum. Her kann nevast sjúkrahúsverkið, skúlaverkið, Landsverk, Strandferðslan, Fiskirannsóknarstovan, Heilsufrøðiliga Starvsstovan v.m.

Men tað finnast eisini vørur og tænastr, sum vit av søguligum ávum hava lagt til tað almenna at fremja, men sum vit kunnu endurmeta í dag, um tær framvegis eru neyðugar, og um tað er eins skilagott, at tað almenna framleiðir tær, sum tað var, tá tænastran varð stovnst. Hví skal tað almenna t.d. framleiða asfalt?

Eisini kunnu vit umhugsast, um tað ber til at gjøgnumføra marknaðarmekanismuna, hóast vøran ella tænastran verður framleidd av tí almenna. Hetta kann gerast við at áleggja brúkaragjöld, sum tryggja at útboðið av tænastruni ikki er størri enn brúkarin eftirspyr til tann prísir, ið tað kostar at framleiða tænastruna.

Almenni arbeiðsmarknaðurin fær sostatt viðgerð í hesum riti, tí ein stórir trupulleiki er, at eingin kapping er um almennar tænastr. Tað er jú tí tær eru almennar.

Trupulleikin við almennum vørum og tænastrum er, at almenni stovnurin er einsamallur á marknaðinum og hevur eina monopolstöðu. Vit hava tí ikki frælsi at velja, tá ið vit keypa almennar vørur og tænastr. Vit gjalda skatt og síðani kunnu vit troyta almennar stovnar.

Hvussu vita vit borgarar, at hesi starvsfólk eru produktiv í merkingini, at tey framleiða tað, sum gevur okkum føroyingum størst móguliga nyttu í mun til um arbeiðsmegin varð nýtt í øðrum vinnum?

Arbeiðsmegin hjá okkum er avmarkað, og tí skulu heldur ikki í tí almenna verða fleiri fólk í starvi, enn vit hava mestan tørv á.

Samtíðis skulu hesi fólk, sum eru í almennum starvi, verða eggjað til at vera produktivari soleiðis, at vit fáa meira fyri minni.

Harafturat vil ein produktivur almennur stovnur leysgeva arbeiðsmegi, sum so aftur kann bjóða seg fram í privatu vinnuni og vil herða kappingina millum føroyingar til at fáa starv.

Um so er, at tað almenna setir ov mong starvsfólk, vil tað darva menningini í privatu vinnuni, tí ov lítið av arbeiðsmegi verður til taks.

Veksur tað almenna ikki, fer skattatrystið ikki at hækka. Fæst alment sett starvsfólk at vera meira produktiv, verður móguleiki fyri skattalætta, og sostatt fer tað at eggja fleiri at arbeiða í tí privata og eggja fólki til at arbeiða meira.

Eisini er tað so, at mong høgt lærd fólk eru í tí almenna, meðan longri er ímillum tey høgt lærdu í privatu vinnuni. Er tað tí, at har er ov trygt at sita – at har eru ov høgur lønir orsakað av ov lítlari kapping?

Einasti háttur hjá okkum borgarum at vísa, hvør tørvur okkara eftir almennum tænaðum er, er fjórða hvørt ár, tá ið vit fara á val. Vit velja tá limir á ting sum nøkta okkara tørv best. Vit velja tey sum hava bestu stevnuskránnu. Men er hetta nóg mikið til at stýra tí almenna?

Eru starvsfólk í almennum starvi sum høvdu gjørt størri gagn aðrastaðni í samfelagnum? Eru stovnar ella almenn arbeiðspláss, sum vit føroyingar ikki hava tørv á?

Hvussu megna vit at eyðmerkja teir stovnar og tey størv, sum vit ikki hava mestan tørv á fyri so at niðurleggja tey?

Í fyrra lagi skal skatturinn og avgjöldini vera so lág sum gjørligt, og í øðrum lagi skulu almennu tænastrarnar vera so produktivar sum gjørligt soleiðis, at gjaldið verður gagnnýtt á besta hátt til at nøkta okkara tørv best møguligt.

Strategibólkurin fer at royna at koma við einum boði uppá, hvussu vit fáa hægri produktivitet í tí almenna.

2.3.1 Útveiting av almennum uppgávum

Fyrsta uppgávan er at royna at taka tær almennu uppgávarnar, sum eins væl kundu verið á privatum hondum og útveita tær til privatir fyrirkur at kappast um. Við hesum fáa vit størri produktivitet innan hesi øki, tí tey verða lögð undir kapping og til ber at minka um arbeiðsmegina í tí almenna.

Strategibólkurin metir, at ein gjøgnumgongd skuldi verið gjørd av øllum uppgávum í tí almenna, har uppgávar skulu finnast, sum kunnu bjóðast út, soleiðis at kapping verður um tær. Strategibólkurin fer ikki út í æsir at nevna, hvørjar tær kunnu vera, men vil bert nevna nøkur dømir.

Um Akstovan varð niðurlögð, og tænastran lögð út til góðkend verkstøð, hevði kapping íkomið, og vit høvdu havt frælsi at velja.

Matrikulstovan er í beinleiðis kapping við tað privata og størsti parturin av tænastruni kundi verið rikin á privatum grundarlag av góðkendum fyrirkum. Sama er galdandi fyri vasking á almennum stovnum og matgerð til slíkar stovnar.

Føroysku sjúkrahúsini hava trý vaskarí, ið kundu verið einskild, og í øðrum londum er vanligt, at privatir fyrirkur reka sjúkrabilar.

Streymframleiðsla kundi helst somuleiðis verið framd av privatum í kapping, og asfaltframleiðslan kundi verði útveitt.

Við einum opnum sinni ber allarhelst til at finna ein hóp av almennum uppgávum, sum kunnu útveitast. Tað er bert ein spurningur um at hugsa øðrvísi og hava dirvi til at veita út.

2.3.2 Brúkaragjöld

Tær tænastrur, sum av røttum ikki kunnu útveitast, men har eitt brúkaragjald kann leggjast á, viðførir, at marknaðarmekanismen kemur inn í hesar vinnur, sum ger, at vit ikki framleiða fleiri tænastrur, enn brúkarin er sinnaður at gjalda fyri. Sostatt vilja vit kunna leysgeva fleiri alment sett starvsfólk.

Strategibólkurin hevur ikki eyðmerkt tær tænastrur, sum kunnu fíggjast við brúkaragjöldum og kemur heldur ikki við tilmælum, men vil tó nevna okkurt dømi.

Í roynd og veru átti alt, sum borgarin setir ein alment settan at útinna - tað verði seg kærur, alment innlit, byggiloyvir, fiskiloyvir o.s.v. – kosta ein tímaprís. So kundu tey, sum vóru verri fyri fíggjarliga fingið hetta endurgoldið, um tað er væl grundað.

Fyrirspurningar til miðfyriritingina, sum upptaka tíð hjá starvsfólkum, kundu verði fíggjað við brúkaragjöldum. Ein partur av heimahjálpinum kundi verði fíggjaður við rímligum brúkaragjöldum, har fólk, sum ikki hava ráð, kundu søkt almannastovuna um at fingið tað endurgoldið. Tað hevði elvt til, at fólk høvdu hugsað seg um, hvussu nógvar tímar tey eftirspyrja, samstundis sum fólk, sum ynskja meira heimahjálpi enn tað almenna metir, við góðari samvitsku kundu fingið tað, tey ynskja.

Brúkaragjöld er eitt amboð til at stýra, hvussu nógv av ávísimum almennum tænastrum verður framleitt. Brúkaragjöld skulu hinvegin ikki brúkast til at økja um almennu útreiðslurnar, men heldur tvørtur ímóti um at lækka tær.

2.3.3 Avriksmátningar og virksemsroknaskapir

Eftir eina stóra útveitingargjøgnumgongd vil tað almenna minkað, og vælferðarmissurin av at framleiða í einum umhvørvi uttan kapping verður tilsvareandi minni.

Men vit føroyingar vita tó ikki, um tey, sum framhaldandi fara at arbeiða í almennum starvi, og hvørs uppgávur ikki eru egnaðar at veita út til privatvinnuna, eru produktiv.

Vit sum borgarar skulu tí hava at vita frá hesum ymsu stovnunum, hvat avrik tey hava megnað fyri játtaða peningin.

Ein háttur hjá okkum borgarum at vita, hvussu avrikið er, er, at virkseimið hjá øllum stovnum verður almannakunngjørt. Ein virkseimisroknskapur, sum gjørdur verður á hvørjum ári, hevði givið okkum innlit í, hvat stovnarnir fáast við.

Verða málsetningar settir á hvørjum ári, og avrikið mátað ímóti hesum málsetningum, kunnu politikarar, sum varða av, og vit borgarar meta um, hvørt vit hava tørv á hesum stovni, um stovnurin skal broytast, ella um hann skal hava eitt herðaklapp fyri góða tænastru.

Fyri at eggja almennum starvsfólkum er neyðugt, at avrik teirra vera mátað og sett upp ímóti málsetningunum, sum stovnurin hevur. Málsetningarnir skulu økjast hvørt ár soleiðis, at produktiviteturin hækkar við somu játtan. Ein háttur at eggja hesum starvsfólkum er, at tey fáa avriksløn fyri útint arbeiði.

2.3.4 Tilmæli

Strategibólkurin mælir til, at ein gjøgnumgongd verður gjørd av øllum almennum stovnum við tí endamáli at útveita ella einskilja allar tænastru sum líka væl ella betri kunnu vera í privatu vinnuni.

Mælt verður til, at allir stovnar framleiða ein almennan virkseimisroknskap á hvørjum ári, sum neyvt sigur:

- hví stovnurin er til, t.v.s. hvønn neyðugan tørv hann nøktar
- hvat stovnurin hevur avrikað við tí játtan, sum er givin
- hvussu avrikið er í mun til sett mál
- hvussu produktiviteturin hjá starvsfólkum er í mun til undanfarin ár
- Hvørji produktivitetsmál stovnurin setir sær fyri komandi ár
- Hvørja játtan stovnurin metir neyðuga komandi ár og hví

Mælt verður til, at avriksmátningar verða gjøgnumfórdar í almennum stovnum.

Sjálvt um størri arbeiðsorka verður lögð í at seta mál, leggja ætlanir, framleiða virkseimis- og avriksskipanir, fara hesi tilmæli at lækka munandi um almennu útreiðslurnar.

3. Keldur

- Arbejdsloysissskipanin. Hagtøl fyri Fiskavirkisskipanina
Beskæftigelsesministeriet. Danmarks nationale handlingsplan for beskæftigelse
2003
- Beskæftigelsesrådets arbejdsmarkedspolitiske redegørelse 2003
- Búskaparráðið. Búskaparligt grundstøði. Ein nýggj tilgongd til lýsingar av
føroyska búskapinum og Vinnupolitikkur. 2002
- Det økonomiske råd. Dansk økonomi efterår 2002. Kapitel 2 til 8: Det danske
arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitikken
- Fíggjarmálaráðið. Hagtøl fyri skattalætta til sjófólk
Føroya Arbejdsgevarafelag. Arbeiðsmarknaðurin 2005.
- Friedman, Milton and Rose, Free to Choose, 1990. A harvest Book. Harcourt, Inc.
525 B Street, San Diego, CA 92101.
- Hayek, F.A. The Road to Serfdom. 1994. The University of Chicago Press.
- Hayek, F.A. The Constitution of Liberty. 1960. The University of Chicago Press.
- Hayek, F.A. The Use of knowledge in Society. American Economic Review,
XXXV, No. 4; September 1945, pp 519-530
- Jefferson, Thomas. Third President of the United States of America. The
Declaration of Independence, 1776.
- LO. Zoom på Arbejdsmarkedet 2005.
- Lønjavningargrunnurin. Hagtøl fyri minstaløn, minstaforvinning og dagstudning
- Norman, Victor D. Næringsstruktur og Utenrikshandel – i en liten åben økonomi,
1993, Universitetsforlaget Oslo, 1993.
- OECD. Economic Policy Reform: Going for Growth. March 2005
- Smith, Adam. The Wealth of Nations. 1776. Published by Bantam Dell, A
Division of Random House, Inc. New York. 2003.
- Velfærdskommissionen. Fremtidens velfærd – vores valg. December 2005
- Vinumálaráðið. Nýggi vinnupolitikkurin, 2005.
- www.business-line.fo
- www.economist.com

¹ Smith, Adam. 1776 (2003), Book IV, Chapter VIII, s. 839: "Consumption is the sole end and purpose of all production.....But in the mercantile system, the interest of the consumer is almost constantly sacrificed to that of the producer; and it seems to consider production, and not consumption, as the ultimate end and object of all industry and commerce".

² Smith, Adam. 1776 (2003), Book I, Chapter XI, Part II s. 224: "The desire of food is limited in every man by the narrow of the human stomach; but the desire of the conveniences and ornaments of building, dress, equipage and household furniture, seems to have no limit or certain boundary."

³ Norman, Utenrikshandel, 1993, s. 79

⁴ Norman, Utenrikshandel, 1993, s. 80

⁵ Norman, Utenrikshandel, 1993, s. 17

⁶ Norman, Utenrikshandel, 1993, s. 17

⁷ Norman, Utenrikshandel, 1993, s. 80

⁸ Friedman, Milton. Free to Choose, 1990, s. 246: "The most reliable and effective protection for most workers is provided by the existence of many employers. As we have seen, a person who has only one possible employer has little or no protection. The employers who protect a worker are those who would like to hire him. Their demand for his services makes it in the self-interest of his own employer to pay him the full value of his work. If his own employer doesn't, someone else may be ready to do so. Competition of his services – that is the worker's real protection.....A worker is protected from his employer by the existence of other employers for whom he can go to work. An employer is protected from exploitation by his employees by the existence of other workers whom he can hire. The consumer is protected from exploitation by a given seller by the existence of other sellers from whom he can buy."

⁹ Smith, Adam. 1776 (2003), Book IV, Chapter 2, s. 573: "The statesman who should attempt to direct private people in what manner they ought to employ their capitals, would not only load himself with a most unnecessary attention, but assume an authority which could safely be trusted to no council and senate whatever, and which would nowhere be so dangerous as in the hands of a man who had folly and presumption enough to fancy himself fit to exercise it".

¹⁰ Hayek, F.K. The Road to Serfdom, 1994 (1954) s. 66: "It would be impossible for any mind to comprehend the infinite variety of different needs of different people....It is impossible to any man to survey more than a limited field....It merely starts from the indisputable fact that the limits of our powers of imagination make it impossible to include in our scale of values more than a sector of the needs of the whole society....The individuals should be allowed, within defined limits, to follow their own values and preferences rather than somebody else's ...the belief that as far as possible his own views ought to govern his actions, that forms the essence of the individualist position..."

¹¹ Hayek, F.A., The Constitution of Liberty, 1960, s. 71. "Liberty not only means that the individual has both the opportunity and the burden of choice; it also means that he must bear the

consequences of his actions and will receive praise or blame for them. Liberty and responsibility are inseparable.....though we leave people to decide for themselves because they are, as a rule, in the best position to know the circumstances surrounding their action, we are also concerned that conditions should permit them to use their knowledge to the best effect. If we allow men freedom because we presume them to be reasonable beings, we also must make it worth their while to act as reasonable beings by letting them bear the consequences of their decisions.....As society and its complexity extend, the rewards a man can hope to earn come to depend more and more, not on the skill and capacity he may possess, but on their being put to the right use; and both the difficulty of discovering the best employment for one's capacities and the discrepancy between the rewards of men possessing the same technical skill or special ability will increase.....in a free society nobody has a duty to see that a man's talent are properly used.....unless he himself finds such opportunity, they are likely to be wasted.....The necessity of finding....an appropriate job...is the hardest discipline that a free society imposes on us.....a man's value and remuneration depend on success in turning it into concrete service which is useful to others who can reciprocate.”

¹² Thomas Jefferson, The Declaration of Independence, 1776; "We hold these Truths to be self-evident, that all Men are created equal, that they are endowed, by their Creator, with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty, and the Pursuit of Happiness.”

¹³ Hayek, F.A. The Use of Knowledge in Society, 1945: H22: "The most significant fact about this (price) system is the economy of knowledge with which it operates, or how little the individual participants need to know in order to be able to take the right action.....only the most essential information is passed on and passed on only to those concerned.”

¹⁴ Friedman, Milton, Free to Choose, 1990, s. 247: "When unions get higher wages for their members by restricting entry into occupation, those higher wages are at the expence of other workers who find their opportunities reduced. When government pays its employees higher wages, those higher wages are at the expence of the taxpayer. But when workers get higher wages and better working conditions through the free market, when they get raises by firms competing with one another for the best workers, by workers competing with one another for the best jobs, those higher wages are at nobody's expence. They can only come from higher productivity, greater capital investment, from widely diffused skills. The whole pie is bigger – there's more for the worker, but there's also more for the employer, the investor, the consumer, and even for the tax collector. That's the way a free market system distributes the fruits of economic progress among all the people. That's the secret of the enormous improvement in the conditions of the working person over the past two centuries.”

¹⁵ Friedman, Milton, Free to Choose, 1990, s. 45. "Another source of "unfair competition" is said to be subsidies by foreign governments to their producers that enable them to sell in the United States below cost. Suppose a foreign government gives such subsidies, as no doubt some do. Who is hurt and who benefits? To pay for the subsidies the foreign government must tax its citizens.

They are the ones who pay for the subsidies. U.S. consumers benefit. They get cheap TV sets or automobiles or whatever it is that is subsidized. Should we complain about such a program of reverse foreign aid? The citizens of the foreign government might well complain. They must suffer a lower standard of living for the benefit of American consumers and of some of their fellow citizens who own or work in the industries that are subsidized.”

¹⁶ www.business-line.fo

¹⁷ Vinnupolitikkurin 2005, s. 23

¹⁸ Dansk Industri og Udlændingestyrelsen

¹⁹ NLH og Utlændingsdirektoratet

²⁰ SA

²¹ Utlänningsverket

²² Immigration and Nationality Directorate

²³ The Economist

²⁴ Det Økonomiske Råd, 2002, s. 113

²⁵ Det Økonomiske Råd, 2002, s. 129

²⁶ Det Økonomiske Råd, 2002, s. 97

²⁷ Føroya Arbeiðsgevarafelag. Arbeiðsmarknaðurin 2005 s. 21

Útgivið hevur:

Vinnuhúsið
Smærugøta 9A
FO-110 Tórshavn